

УДК 351.823:330.131.7

Шабатура Тетяна Сергіївна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеського державного аграрного університету
ORCID 0000-0002-7107-0167
ta_sha77@ukr.net

Гейне Валерія Леонідівна,
магістр 2 курсу спеціальності 051 «Економіка»
Одеського державного аграрного університету
ta_sha77@ukr.net

ФОРМУВАННЯ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Анотація

Метою статті є висвітлення основних проблем розвитку сільськогосподарських підприємств та обґрунтування заходів щодо формування стану їх економічної безпеки в умовах світової пандемії COVID-19.

Науково новизна. В результаті проведення аналізу розвитку сільськогосподарських підприємств в виявлено найбільш деструктивні чинники впливу карантинних заходів і поширення COVID-19 на розвиток сільськогосподарських підприємств стали. В цьому напрямку акцентована увага на необхідності відновлення виробничого потенціалу, що, насамперед, впливатиме на мінімізацію рівня загрози «порушення відтворювального процесу», а також запропоновано алгоритм мінімізації рівня загрози «втрати фінансової стійкості», який включає заходи щодо покращення фінансового стану підприємства.

Висновки. З метою попередження або мінімізації негативного впливу загроз на економічну безпеку сільськогосподарських підприємств слід ретельно підходити до обґрунтування відповідних заходів, адже методи і способи нейтралізації дії загроз мають враховувати різнопланові складові економічної безпеки підприємства, а також специфічні умови розвитку сільського господарства.

Ключові слова: економічна безпека, сільськогосподарське підприємство, ризики, загрози, світова пандемія, економічна криза.

UDC 351.863:371

Shabatura Tetyana Serhiivna,
doctor of economic sciences, professor,
Head of the Department of Economic Theory and Enterprise Economics
Odessa State Agrarian University
ORCID 0000-0002-7107-0167
ta_sha77@ukr.net

Geine Valeria Leonidivna,
master's degree, 2nd year, specialty 051 "Economics"
Odessa State Agrarian University
ta_sha77@ukr.net

FORMATION OF THE STATE OF ECONOMIC SECURITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF THE GLOBAL PANDEMIC COVID-19

Abstract

The purpose of the article is to highlight the main problems of the development of agricultural enterprises and to substantiate the measures for the formation of the state of their economic security in the conditions of the global pandemic of COVID-19.

The scientific novelty is a result of the analysis of the development of agricultural enterprises, it was found that among the most destructive factors of the impact of quarantine measures and the extension of COVID-19 on the development of agricultural enterprises were: The collapse in the work of logistics infrastructure and the breakdown in supply and domestic chains, especially under international contracts (export/import); changes in consumer demand for food; deterioration of international trade and labor shortage; rise in the cost of input resources; outflow of investments; strengthening of measures on bio-protection; expansion of the range of informal (shadow) commodity-monetary flows, etc. sustainability”, which includes measures to improve the financial situation of the enterprise.

Therefore, the improvement of the process of forming the state of economic security of agricultural enterprises should be realized on the basis of intensification of the system of management decisions aimed at ensuring the sustainable development of the enterprise, substantiating the scenarios of its strategic development on the basis of the use of flexible regulatory instruments and measures of initial response to the action of probable risks, and participation in the programs of state support.

***Conclusions.** The formation of economic security depends to a large extent on how the enterprise will resist the influence of external and internal factors of threats and risks, especially in the conditions of the global economic crisis provoked by the pandemic COVID-19. In order to prevent or minimize the negative impact of threats on the economic security of an agricultural enterprise, the appropriate measures should be carefully considered, since methods and methods of neutralization of the threats should take into account the various components of the economic security of the enterprise, as well as specific conditions for the development of agriculture.*

***Key words:** Economic security, agricultural enterprise, risks, threats, global pandemic, economic crisis.*

Вступ. Сучасні реалії функціонування вітчизняних сільськогосподарських підприємств характеризуються досить складною ситуацією. Поширення спалахів пандемії COVID-19 по всьому світу змінило діяльність всіх компаній без винятку. За таких обставин умови роботи підприємств обумовлені високим рівнем ризику нестійкості та нестабільності, що призводить до загального зниження рівня їх економічної безпеки і, як наслідок, можливості забезпечення подальшого економічного зростання. У зв'язку з цим проблема формування стану економічної безпеки вітчизняних підприємств, зокрема аграрного сектору, набуває підвищеної уваги, а тому потребує нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що в науковому колі дискусії щодо вирішення проблем забезпечення вітчизняних сільськогосподарських підприємств економічною безпекою ведуться доволі довго. Цьому питанню присвячено багато праць таких відомих науковців, як: Бондарчук Н.В., Василюшин С. І., Васільєва Л. М., Козловський А. В., Корнієнко Т. О., Мазур Г. Ф. [1-5]. Проте, в умовах дії світової економічної кризи, спровокованої пандемією COVID-19, ця проблема набуває апогею, а тому активно обговорюється в колах наукової спільноти та висвітлюється в багатьох наукових працях, зокрема: Могильного О. М., Патики Н. І., Пугачова М. І., Тулуша Л. Д., Ходаківської О. В., Шпикуляка О. Г. [6], й потребує подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз розвитку сільськогосподарських підприємств та обґрунтування заходів щодо формування стану їх економічної безпеки в умовах світової пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наразі на розвиток суб'єкти аграрного сектору негативно впливають процеси світової пандемії економічної COVID-19. Така ситуація тільки актуалізує потребу нарощення сільськогосподарськими підприємствами здатностей адаптуватися до змін навколишнього середовища та втримувати свої конкурентні переваги [5]. Разом з цим, враховуючи швидкий розвиток соціально-економічних процесів, перехід національної економіки на траєкторію цифровізації та діджиталізації, першочерговості набуває необхідність інноваційного оновлення процесів виробництва сільськогосподарської продукції, організаційного порядку залучення та використання інвестицій, фінансового забезпечення господарської діяльності, нарощення професійних компетентностей кадрів на всіх рівнях функціонування сільськогосподарських підприємств, розширення можливостей використання інформації та забезпечення ефективного захисту підприємства [4].

Систематизовані науковцями в процесі дослідження окремі групи факторів, які негативно відбиваються на розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств через дію світової пандемії, проявляються в наступному:

- інституційні – міжнародні, державні, регіональні та місцеві обмеження, встановлені законами та нормативно-правовими актами, що стосуються їх реалізації;
- організаційно-розпорядчі – зупинка транспорту, закриття ринків, магазинів, блокування в'їзду та виїзду з міст, сільських населених пунктів тощо. Стає більш актуальною потреба в самозабезпеченні домогосподарств продуктами харчування та питною водою, засобами особистої гігієни, особливо в сільській місцевості;
- логістичні – шляхом блокування (обмеження) звичайних ланцюгів постачання ресурсів та збуту продукції, як на локальному, так і на міжнародному рівнях (затримка доставки, збільшення витрат на доставку);

- структурно-ринкові – негативні тенденції, пов'язані з кон'юктурою внутрішнього, регіонального та світового ринку; спекулятивне зростання внутрішніх цін, падіння цін на світовому ринку; зниження платоспроможного попиту населення, зміна структури споживчого кошика споживчих товарів;
- виробничі – в зменшенні обсягів виробництва та погіршенні якості продукції через можливе недотримання технологій, порушенні логістичних ланцюгів, перебоїв у постачанні матеріально-технічних ресурсів та послуг для сільського господарства;
- інвестиційні та інноваційні – в зменшенні обсягів інвестицій, як валового нагромадження основних засобів, так і в зміні запасів оборотних коштів, а отже – в при зупинці впровадження новітніх технологій та модернізації виробництва, переробки, зберігання, пакування та реалізації продукції;
- ресурсні – ризики, пов'язаним із постачанням ресурсів через порушення національних і міжнародних ланцюжків створення доданої вартості, брак кваліфікованих працівників для експлуатації, обслуговування та моніторингу (через захворювання на COVID-19, карантин, самоізоляцію). А також, як дефіцит матеріальних, фінансових та інших ресурсів для ведення сільського господарства та реалізації його продукції за відповідною ціною та якістю;
- регуляторні - рівні державної підтримки вітчизняних товаровиробників і найманих працівників, поширенні практики використання захисних та протекціоністських механізмів в умовах запровадження обмежувальних заходів;
- екологічні – шляхом посилення заходів біозахисту, відповідності продукції вітчизняного виробництва вимогам екологічності та безпеки на внутрішньому та світовому ринках;
- соціально-психологічні та інші фактори - самообмеження в соціальних, економічних та інших контактах з людьми (споживачами) для захисту від поширення COVID-19 тощо [6-11].

Поєднання цих факторів може проявлятися з різною інтенсивністю та деструктивністю впливу на господарську діяльність сільськогосподарських підприємств, послаблюючи стан їх економічної безпеки. Так, запровадження карантинних заходів стало суттєвим чинником, який негативно позначився на їх розвитку, а саме на зменшенні обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в 2020 році порівняно з 2019 роком (табл. 1).

Таблиця 1.

Макроекономічна результативність господарської діяльності в аграрному секторі економіки України

Показники	2020 рік		2019 рік	
	Січень-червень	Січень-вересень	Січень-червень	Січень-вересень
Індекси фізичного обсягу продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами¹, %				
продукція сільського господарства – всього	94,3	90,4	123	121,1
продукція рослинництва	92,9	88,3	127,7	126,4
продукція тваринництва	99,4	99,8	109,3	101,9
Індекси цін продукції сільського господарства, реалізованої підприємствами¹, %				
продукція сільського господарства – всього	100,3	107,4	98,1	95
продукція рослинництва	100,3	109	98,5	94,2
продукція тваринництва	100	100,6	96,4	97,8
Сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції¹, %				
продукція сільського господарства – всього	93,8	95,9	104	101,8
продукція рослинництва	92,1	93,8	103,9	101,9
продукція тваринництва	96	98	103,8	101,2

¹ До відповідного періоду попереднього року.

Джерело: Розраховано авторами на основі даних Державної служби статистики України[8]

До найбільших фінансових й іміджевих втрат, на думку ряду науковців, потрапили малі та середні за розмірами сільськогосподарські підприємства, які зорієнтовані переважно на виробництво нішевої продукції. Найбільш деструктивними чинниками впливу карантинних заходів і поширення COVID-19 на аграрний сектор в цей період стали: збої в роботі логістичної інфраструктури та розриви в постачальницько-збутових ланцюгах, особливо за міжнародними контрактами (експорт/імпорт); зміни споживчого попиту на продовольство; погіршення міжнародної торгівлі та дефіцит робочої сили; подорожчання вхідних ресурсів; відтік інвестицій; посилення заходів із біозахисту; розширення спектру неформальних (тіньових) товарно-грошових потоків тощо [6-11].

Для стабілізації такої ситуації з боку держави було запроваджено низку наступних заходів, а саме: державна підтримка, зниження облікової ставки НБУ, зниження цін на окремі ресурси (паливо, добрива), скорочення легального імпорту та збільшення попиту на основні продукти з боку країн-імпортерів. Оскільки за інституційним характером фактори поділяються на екзо- та ендогенні, звідси треба враховувати їхній вплив на аграрний сектор під час ухвалення відповідних політичних рішень і цільових державно-регуляторних механізмів, спрямованих на пом'якшення ризиків та мінімізації їх негативного впливу на суб'єкти господарювання, а по можливості трансформацію викликів у конкурентні переваги на зовнішніх агропродовольчих ринках [6, с. 16].

Не зважаючи на такі обставини, навіть у складні роки, аграрний сектор економіки України залишається ключовим драйвером економіки держави, фундаментом забезпечення продовольчої безпеки. Вже починаючи з 2021 року, навіть пропри негативну дію COVID-19, виробництво сільськогосподарської продукції в цілому починає відзначатися позитивною тенденцією до зростання. Так, приріст виробництва сільськогосподарської продукції в Україні за цей рік склав 14,4% порівняно з попереднім роком. Зокрема, сільськогосподарські підприємства за один календарний рік збільшили виробництво на 19,2%, а господарства населення – на 5,5%. Виробництво продукції рослинництва помітно зросло на 19,9%, тоді як продукції тваринництва дещо впало на 4,4%. Зокрема, виробництво яєць за цей період скоротилося на 13% і склало 14,1 млрд. штук. Водночас господарства зменшили виробництво яєць на 21,7%, а господарства населення – на 2,4%. Обсяг валового виробництва молока за 12 місяців 2021 року становить 8,7 млн. тонн, що на 6% менше відповідного періоду минулого року. При цьому обсяг виробництва молока в господарствах населення скоротився на 8%, а на молокозаводах майже не змінився (2,75 млн. тонн) [9].

Одним із головних факторів зниження виробництва продукції тваринництва є загальне технічне і технологічне відставання галузі, що поступово наближує виробництво даного виду продукції до небезпечного стану. Саме тому техніко-технологічне оновлення сільськогосподарських підприємств посідає одне із перших місць в напрямку відновлення виробничого процесу, а отже в забезпеченні економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Як свідчить світовий досвід, інноваційний шлях розвитку сільського господарства не можливий без «технологічної революції». Вже сьогодні світовими аграрними лідерами широко застосовуються геоінформаційні технології, багатоопераційні енергозберігаючі сільськогосподарські агрегати, селекція високоврожайних сортів рослин і виведення високопродуктивних порід тварин, створення біологічно активних кормових добавок, нових лікарських засобів для тварин, сучасні методи боротьби з хворобами тварин і рослин [10]. Такий досвід свідчить про необхідність відновлення виробничого потенціалу і вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами, що, насамперед, впливатиме на

мінімізацію ризику рівня загрози «порушення відтворювального процесу» (рис. 1).

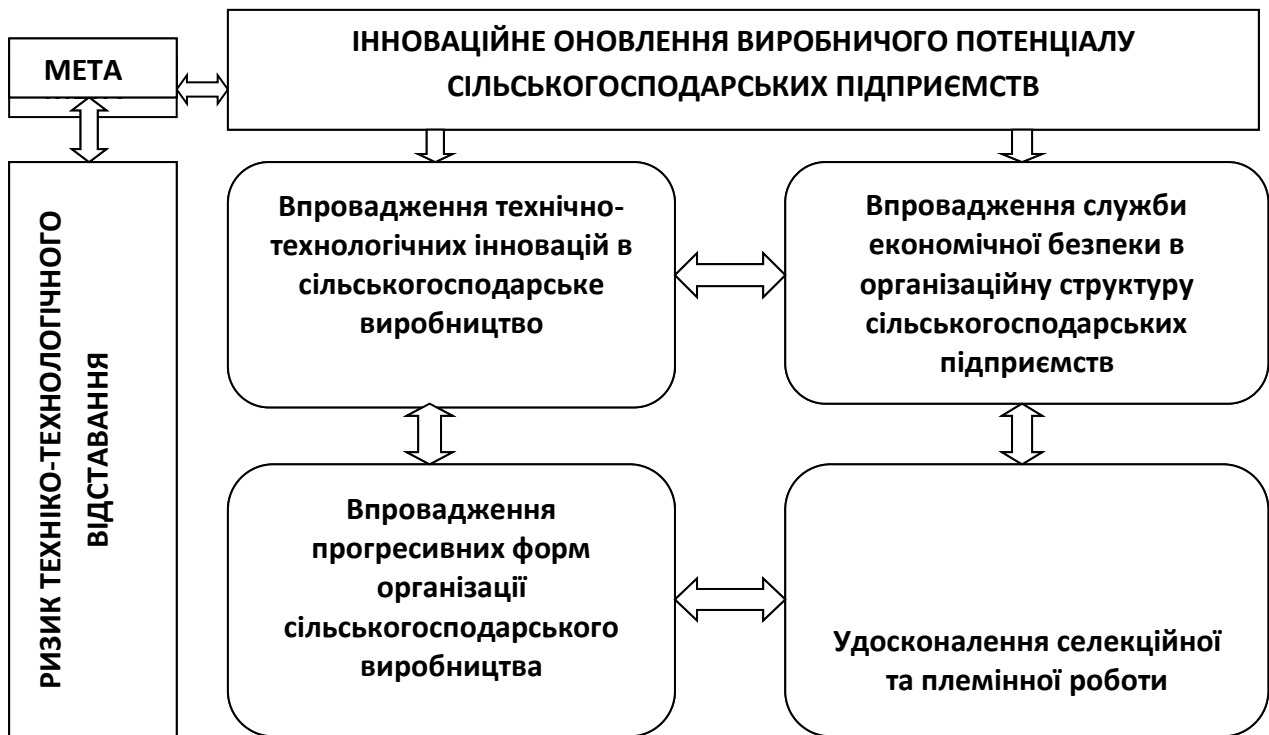

Рис 1. Алгоритм мінімізації рівня загрози «порушення відтворювального процесу» в сільськогосподарських підприємствах

Джерело: розроблено авторами за джерелом [5]

Відповідно ключовими напрямками впровадження техніко-технологічних інновацій у сільськогосподарське виробництво, на нашу думку, мають бути такі:

- розробка та впровадження фінансових програм на обласному рівні, спрямованих на створення мереж сервісних центрів по обслуговуванню сільськогосподарської техніки та пунктів прокату сільськогосподарської техніки в регіоні, машинно-технологічних станцій;
- стимулювання впровадження підприємствами екологічно чистих технологій для виробництва сільськогосподарської продукції та модернізації зрошувальних та дренажних систем;
- співробітництво на регіональному рівні сільгоспвиробників, представників науково-дослідних установ, машинобудівного комплексу з метою обґрунтування можливостей удосконалення систем меліорації з впровадженням водо- і енергозберігаючих технологій [5].

Але модернізація техніко-технологічного процесу аграрного виробництва, це лише одна із складових елементів формування системи економічної безпеки підприємства. Слід пам'ятати про ризики, які постійно генеруються змінами ринкового простору, нестабільністю політико-економічної системи держави, поглибленням глобалізаційних процесів, а тому

вони нерозривно пов'язані із господарською діяльністю. В цьому напрямку головним є впровадження інструментарію попередження або мінімізації ризиків на основі аналізу інформації про причину їх виникнення. Ключовим важелем управління ризиками є збір та аналіз необхідної інформації щодо природи виникнення ризиків, характер їх дії, заходи мінімізації або усунення та витрати пов'язані з цим, їх вплив на кінцеві результати виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств. Саме «управління ризиками – це складна й динамічна галузь економічної науки, яка склалася як об'єктивний процес, покликаний запобігти ймовірним негативним (деструктивним) наслідкам впливу різноманітних економічних явищ та процесів на стан і кінцеві результати підприємницької діяльності» [2, с.180].

На думку Бондарчук Н. В. і Васильєвої Л. М. «аналітичне забезпечення на підприємстві при формуванні стану економічної безпеки підприємства має:

- забезпечувати стійкий фінансово-економічний розвиток підприємства;
- визначати оптимальні критерії використання наявних ресурсів на підприємстві;
- забезпечувати фінансову стійкість і подолання існуючих та можливих внутрішніх і зовнішніх загроз підприємства;
- забезпечувати прийняття оптимальних управлінських рішень на основі обробки аналітичної інформації;
- забезпечувати постійний контроль за здійсненням економічної безпеки підприємства як в цілому [1, с.490].

Крім того, в системі економічної безпеки сільськогосподарських підприємств не слід забувати і про види безпеки, які впливають на її рівень. Ці безпеки слід розрізняти так: виконання майнових зобов'язань, поліпшення навколишнього середовища, запобігання витрат майбутніх періодів, використання гарантійного обслуговування, оновлення тощо, створення резервів для покриття витрат, пов'язаних із штрафами тощо.

Тому серед найважливіших умов для функціонування суб'єкта господарювання в контексті формування стану його економічної безпеки в умовах світової пандемії слід виділити такі:

- значне скорочення коштів для ведення бізнесу (матеріальних, фінансових, кадрових, техніко-технологічних тощо);
- підвищення раціональної організації системи управління суб'єктом господарювання шляхом максимального використання дистанційних технологій;
- соціальна відповідність суб'єкту господарювання, що позначатиметься на прихильності споживчої аудиторії користуватися продукцією чи послуги, які виробляє суб'єкт господарювання;
- посилення ролі системи ефективного захисту господарської діяльності суб'єкта господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз та забезпечення безпеки його трудових, матеріальних, фінансових, інформаційних та інших складових ресурсного потенціалу.

Отже, основні загрози економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах світової економічної кризи, спровокованої пандемією COVID-19, можна класифікувати:

- за сферою виникнення – зовнішні, які виникли за межами підприємства;
- за можливістю передбачення - непередбачувані, які виникли несподівано, причина їх утворення і напрямок первинного впливу невідомі;
- залежно від природи виникнення: форс-мажорні, тобто виникли без втручання керівництва підприємства, це обставини непереборної сили;
- за розміром збитку - значні, катастрофічні.

Сьогодні сільськогосподарським підприємствам не вистачає коштів для забезпечення своїх потреб. Тому пропонуємо до розгляду алгоритм мінімізації рівня загрози «втрати фінансової стійкості», яка включає заходи щодо покращення фінансового стану підприємства (рис. 2).

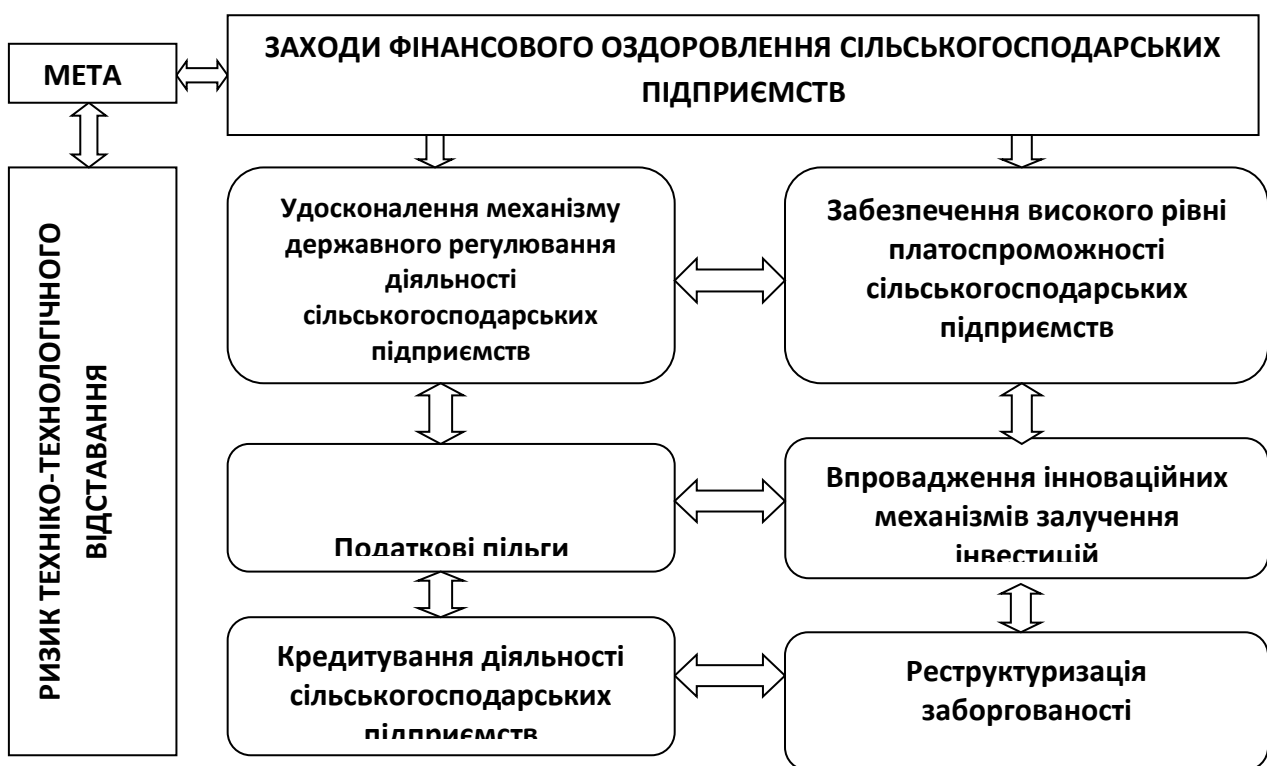

Рис 2. Алгоритм мінімізації рівня загрози «втрати фінансової стійкості» в сільськогосподарських підприємствах

Джерело: розроблено авторами за джерелом [5]

Це, насамперед, заходи щодо вдосконалення регіонального управління сільськогосподарськими підприємствами, зокрема:

- модернізація комплексних регіональних програм розвитку села. Зміцнення стану сільської місцевості шляхом визначення особливостей регіону та наявних ресурсних можливостей для виробництва продукції окремих видів сільського господарства;

- посилити практику соціального партнерства з аграрними підприємствами на регіональному рівні для залучення позабюджетних коштів

для розвитку інженерних мереж енерго- та газопостачання, транспорту та інформаційного зв'язку в сільській місцевості;

- розробка та впровадження інвестиційних проектів із залучення нових технологій виробництва з метою підвищення продуктивності, в основному, агрохолдингів області;

- спрощення доступу аграріїв до програм державної підтримки шляхом спрощення процедури укладання строкових договорів з урахуванням цінової політики на ринку зернових;

- розробка державної програми імпорто-експортного контролю.

Отже, вдосконалення процесу формування стану економічної безпеки сільськогосподарських підприємств має реалізовуватися на основі активізації системи управлінських рішень, спрямованих на забезпечення сталого розвитку підприємства, обґрунтуванні сценаріїв його стратегічного розвитку на основі використання гнучких регуляторних інструментів та заходів завчасного реагування на дію ймовірних ризиків, а участі в програмах державної підтримки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування стану економічної безпеки значною мірою залежить від того, як підприємство буде протистояти впливу зовнішніх і внутрішніх факторів загроз і небезпек, особливо в умовах світової економічної кризи, провокованої пандемією COVID-19. З метою попередження або мінімізації негативного впливу загроз на економічну безпеку сільськогосподарського підприємства слід ретельно підходити до обґрунтування відповідних заходів, адже методи і способи нейтралізації дії загроз мають враховувати різнопланові складові економічної безпеки підприємства, а також специфічні умови розвитку сільського господарства. Тому в перспективі подальших досліджень стає необхідність обґрунтування інструментарію діагностики економічної безпеки сільськогосподарських підприємств з урахуванням специфіки розвитку галузі та поширенням наслідків дії світової пандемії.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук Н. В., Васільєва Л. М. Роль обліку у забезпеченні економічної безпеки підприємств. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 489-492.

2. Василішин С. І. Ризики економічної безпеки в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 3(2). С. 178-183.

3. Козловський А. В., Мазур Г. Ф. Сучасні заходи стимулювання розвитку агропромислового виробництва в Україні. *Агросвіт*. 2017. № 8. С. 12–18.

4. Корнієнко Т. О. Управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Інноваційна економіка*. 2013. № 8. С. 350–353.

5. Корнієнко Т. О. Концептуальні засади підвищення дієвості процесу формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2019. № 4 (24). С. 30-34.

6. Ходаківська О. В., Пугачов М. І., Пати́ка Н. І., Шпикуляк О. Г., Моги́льний О. М., Тулуш Л. Д. Вплив COVID-19 на аграрний сектор та продовольчу безпеку держави. *Економіка АПК*, 2020, № 12. С.6-21.

7. Shabatura T., Gryshova I., Nikoliuk Ol., Petrov I. Recommendations on state measures for reconstruction of the tourist sector of Ukraine in the convention of the Covid-19 pandemic. *Public Administration for Sustainable Development: New Challenges and Perspectives* : Collective Monograph / The general ed. Chechel A.O., Khlobystov Ie.V., Sleziaк M. Mariupol - Bielsko-Biala (Poland): University of Economics and Humanities, 2020. p. 159-177.

8. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (Дата звернення: 22.09.22).

9. В Україні за 2021 рік значно зросло сільгоспвиробництво: які області потрапили у топ. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/v-ukrajini-za-2021-rik-znachno-zroslo-silgospvirobnictvo-de-virobili-naybilshe-novini-11678404.htm> (Дата звернення: 22.09.22).

10. Грановська В. Г. Перспективи розвитку підприємств органічного сектору. *Агросвіт*. 2017. № 3. С. 10–16.

11. Балян А.В., Гришова І.Ю. Шабатура Т.С. Публічна політика та державна підтримка розвитку аграрного виробництва в Україні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2021. № 2. С. 156-167. URL: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1906/1786> (Дата звернення: 22.09.22).

References:

1. Bondarchuk, N.V., Vasil'ieva L. M. (2017). *Rol' obliku u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv*. [The role of accounting in ensuring the economic security of enterprises]. *Molodyj vchenyj*. no. 9, pp. 489-492 (in Ukrainian).

2. Vasylishyn, S.I. (2019). *Ryzyky ekonomichnoi bezpeky v systemi oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvamy*. [Risks of economic security in the system of accounting and analytical support for enterprise management]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*. vol. 3(2), pp. 178-183 (in Ukrainian).

3. Kozlovs'kyj, A.V., Mazur, H.F. (2017). *Suchasni zakhody stymuliuvannia rozvytku ahropromysloвого vyrobnytstva v Ukraini*. [Modern measures to stimulate the development of agro-industrial production in Ukraine]. *Ahrosvit*. no. 8, pp. 12–18 (in Ukrainian).

4. Korniienko, T.O. (2013). *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu na pidpriemstvi*. [Management of financial security at the enterprise]. *Innovatsijna ekonomika*. no. 8, pp. 350–353 (in Ukrainian).

5. Korniienko, T.O. (2019). *Kontseptual'ni zasady pidvyschennia diievosti protsesu formuvannia stanu ekonomichnoi bezpeky v sil's'kohospodars'kykh pidpriemstvakh*. [Conceptual principles of increasing the effectiveness of the process

of forming the state of economic security in agricultural enterprises]. *Mizhnarodny naukovyj zhurnal «Internauka»*. no. 4 (24), pp. 30-34 (in Ukrainian).

6. Khodakivs'ka, O.V., Puhachov, M.I., Patyka, N.I., Shpykuliak, O.H, Mohyl'nyj, O. M., Tulush, L.D. (2020). *Vplyv COVID-19 na ahrarnyj sektor ta prodovol'chu bezpeku derzhavy*. [Impact of COVID-19 on the agricultural sector and food security of the state]. *Ekonomika APK*. no. 12, pp. 6-21(in Ukrainian).

7. Shabatura, T., Gryshova, I., Nikoliuk, Ol., Petrov, I. (2020). Recommendations on state measures for reconstruction of the tourist sector of Ukraine in the convention of the Covid-19 pandemic. *Public Administration for Sustainable Development: New Challenges and Perspectives* : Collective Monograph / The general ed. Chechel A.O., Khlobystov, Ie.V., Śleziak, M. Mariupol - Bielsko-Biala (Poland): University of Economics and Humanities. pp. 159-177 (in Poland):

8. *Statystychna informatsiia. Derzhavna sluzhba statystryky* [Ukrainy Statistical information. State Statistics Service of Ukraine] Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (Accessed 22 September 2022).

9. *V Ukraini za 2021 rik znachno zroslo sil'hospvyrobnytstvo: iaki oblasti potrapyly u top* [In Ukraine, agricultural production increased significantly in 2021: which regions made it to the top] Available at: <https://www.unian.ua/economics/agro/v-ukrajini-za-2021-rik-znachno-zroslo-silgospvirobnictvo-de-virobili-naybilshe-novini-11678404.htm> (Accessed 22 September 2022).

10. Hranovs'ka, V.H. (2017). *Perspektyvy rozvytku pidpryemstv orhanichnoho sektoru*. [Prospects for the development of organic sector enterprises]. *Ahrosvit*. no. 3, pp. 10–16 (in Ukrainian).

11. Balian, A.V., Hryshova, I.Yu., Shabatura, T.S. (2021). *Publichna polityka ta derzhavna pidtrymka rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva v Ukraini*. [Public policy and state support for the development of agricultural production in Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. no. 2, pp. 156-167. Available at: <https://instzak.com/index.php/journal/article/view/1906/1786> (Accessed 22 September 2022).